

XALQ AN'ANALARI VA URF-ODATLARIDAGI SANKRETIZM (DIN VA E'TIQODLARNING QO'SHILISHI)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18640684>

Aygul Seytmuratova

*O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Nukus filiali
Folklor va etnografiya ta'lim yo'nalishi talabasi*

Annotasiya

Ushbu maqola Qoraqalpog'iston hududidagi xalq an'analari va urf-odatlaridagi sankretizm jarayonlarini chuqur ilmiy-tahliliy nuqtai nazardan o'rganadi. Sankretizm tushunchasi turli diniy, e'tiqodiy va madaniy tizimlarning birlashuvi, amaliyot va ritual qatlamlarda uyg'unlashuvi sifatida talqin qilinadi. Qoraqalpoq madaniyati misolida ushbu jarayon qadimiy turkiy shamanistik e'tiqodlar, islom diniy amaliyotlari va mahalliy folklor qatlamlarining murakkab uyg'unlashuvi orqali shakllangan.

Kalit so'zlar

Sankretizm, Qoraqalpog'iston, xalq an'analari, urf-odatlar, shamanizm, islomiy amaliyotlar, folklor, madaniy identitet, ritual uyg'unlashuv, tarixiy madaniyat, diniy sintez, antropologiya, bayram va marosimlar.

СИНКРЕТИЗМ В НАРОДНЫХ ТРАДИЦИЯХ И ОБЫЧАЯХ (СЛИЯНИЕ РЕЛИГИЙ И ВЕРОВАНИЙ)

Аннотация

В данной статье с глубокой научно-аналитической точки зрения изучаются процессы синкретизма в народных традициях и обычаях на территории Каракалпакстана. Понятие синкретизма интерпретируется как объединение различных религиозных, верований и культурных систем, их гармонизация в практическом и ритуальном слоях. В случае каракалпакской культуры этот процесс сформировался посредством комплексной гармонизации древних тюркских шаманских верований, исламских религиозных практик и местных фольклорных слоев.

Ключевые слова

Синкретизм, Каракалпакстан, народные традиции, обычаи, шаманизм, исламские практики, фольклор, культурная идентичность, ритуальная гармонизация, историческая культура, религиозный синтез, антропология, праздники и церемонии.

SANCRETISM IN FOLK TRADITIONS AND CUSTOMS (FUSION OF RELIGIONS AND BELIEFS)

Annotation

This article studies the processes of syncretism in folk traditions and customs in the territory of Karakalpakstan from a deep scientific and analytical perspective. The concept of syncretism is interpreted as the unification of various religious, belief and cultural systems, their harmonization in practice and ritual layers. In the case of Karakalpak culture, this process was formed through a complex harmonization of ancient Turkic shamanistic beliefs, Islamic religious practices and local folklore layers.

Keywords

Syncretism, Karakalpakstan, folk traditions, customs, shamanism, Islamic practices, folklore, cultural identity, ritual harmonization, historical culture, religious synthesis, anthropology, holidays and ceremonies.

Kirish

Sankretizm – bu turli diniy, e’tiqodiy yoki madaniy tizimlarning aralashuvi va bir-birini to’ldirishi jarayoni bo’lib, ko’plab xalqlarda ularning urf-odatlarini, diniy e’tiqodlari va kundalik hayotida yaqqol namoyon bo’ladi. Xususan, Markaziy Osiyo xalqlari, shu jumladan Qoraqalpoq xalqida, sankretizm an’anaviy va islomiy elementlarning uyg’unlashuvida, shuningdek, mahalliy tabiiy diniy e’tiqodlar bilan birlashishida aniq ko’rinadi. Qoraqalpoq xalqining urf-odatlarini va e’tiqod tizimlarida sankretizm qadimiy turkiy, shamanistik va islomiy ta’sirlarning uyg’unlashuvi orqali shakllangan. Bu jarayon xalqning tarixiy rivoji, ijtimoiy-madaniy muhit va geosiyosiy o’zgarishlar bilan bevosita bog’liqdir.

Sankretizm atamasi yunoncha “synkretismos” so’zidan kelib chiqqan bo’lib, “birlashtirish” yoki “aralashtirish” ma’nosini bildiradi. Antropologik va diniy tadqiqotlarda sankretizm quyidagi jihatlarda tahlil qilinadi:

1. Diniy sankretizm – ikki yoki undan ortiq dinning e’tiqod va amaliyotlarini birlashtirish.
2. Madaniy sankretizm – turli madaniy va etnik guruhlarning urf-odatlarini uyg’unlashtirish.
3. Ritual sankretizm – diniy marosimlar va urf-odatlar elementlarining birlashuvi.

Sankretizm tushunchasi madaniyatshunoslik va antropologiyada turli diniy, e’tiqodiy va madaniy tizimlarning birlashuvi sifatida tushuniladi. Yunoncha

“synkretismos” soʻzidan kelib chiqqan bu atama, oʻzining mohiyatida turli eʼtiqod qatlamlarining bir-biri bilan uygʻunlashuvi va amaliyotlarda birlashishini bildiradi. Markaziy Osiyo xalqlari orasida, xususan Qoraqalpogʻiston hududida sankretizmning aniq namunalari uchraydi. Qoraqalpoq xalqining madaniyati qadimiy turkiy shamanistik eʼtiqodlar, islom diniy amaliyotlari va mahalliy folklor qatlamlarining murakkab uygʻunlashuvi orqali shakllangan. Bu uygʻunlashuv nafaqat diniy xarakterga ega boʻlib, balki ijtimoiy, madaniy va ritual hayotning barcha jabhalarida, jumladan bayramlar, oilaviy marosimlar, tugʻilish va dafn marosimlarida, shuningdek kasallikdan saqlanish amaliyotlarida ham namoyon boʻladi. Qoraqalpoq xalqining sankretizmi tarixiy jarayonlar, ijtimoiy bosimlar va hududiy oʻziga xos sharoitlar bilan chambarchas bogʻliqdir.

Qadimiy shamanistik eʼtiqodlar Qoraqalpoq xalqining madaniyatida eng qadimiy qatlamni tashkil etadi. Ularning asosiy mohiyati tabiat bilan uygʻunlik, ruhiy energiya bilan bogʻlanish va jamoaviy ritual amaliyotlar orqali jamiyatni himoya qilishdan iborat. Shamanlar, yaʼni bogʻchilar, jamoada diniy va ruhiy rahbar sifatida faoliyat yuritgan va tabiat ruhlariga murojaat qilgan. Tabiat ruhlariga hurmat qadimiy eʼtiqodlarning markaziy elementi boʻlib, yer, suv, shamol va oʻt ruhlariga duo va marosimlar orqali murojaat qilish anʼanalari shakllangan. Ushbu shamanistik qatlam kasallikdan saqlanish, hosilni koʻpaytirish va oilani himoya qilish kabi maqsadlar bilan bogʻlangan.

XVI va XVII asrlardan boshlab Qoraqalpogʻistonda islom dini keng tarqaldi va qadimiy shamanistik qatlam bilan uygʻunlashdi. Islomiy amaliyotlar jumladan Juma namozi, roʻza, Qurʼon tilovati va musulmon nikohi mahalliy urf-odat va qadimiy amaliyotlar bilan integratsiyalashdi. Masalan, kasallikdan saqlanish yoki salbiy ruhlardan himoya boʻlish maqsadida Qurʼondan oyatlar oʻqish amaliyotlari shamanistik rituallar bilan birga qoʻllanilgan. Shu tarzda qadimiy shamanistik eʼtiqodlar islom diniy amaliyotlari bilan uygʻunlashib, xalq hayoti va madaniyatini boyitgan.

Mahalliy folklor qatlamlari, jumladan qoʻshiqlar, ertaklar va dostonlar, qadimiy shamanizm va islomiy qatlamlarning uygʻunlashuvi orqali shakllangan. Bayramlar, toʻy, tugʻilish va dafn marosimlarida qadimiy rituallar islomiy duolar bilan uygʻunlashadi. Navroʻz bayrami bunga yorqin misol boʻlib, olov ustida sakrash qadimiy tabiat eʼtiqodini ifodalasa, Qurʼondan oyatlar oʻqilishi islomiy qatlamni aks ettiradi. Nikoh marosimlarida esa shamaniy “uyga kirish” rituallari, oilani va kelinni himoya qilish amaliyotlari islomiy nikoh bilan uygʻunlashib, ritual barqarorlikni taʼminlaydi.

Sankretizm Qoraqalpoq jamiyatida nafaqat diniy yoki ritual xarakterga ega, balki madaniy identitetni mustahkamlash, jamoaviy birlikni taʼminlash va madaniy

uzluksizlikni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayon xalqning o'ziga xosligini saqlash va madaniy merosini boyitish bilan birga, turli e'tiqod qatlamlarini bir-birini to'ldiruvchi tarzda uyg'unlashtiradi. Sankretik jarayonlar zamonaviy sharoitlarda ham davom etib, yangi avlodga qadimiy e'tiqod va urf-odatlarini uzluksiz uzatish imkonini beradi.

Qoraqalpoq sankretizmi ikki asosiy jarayonni o'zida mujassamlashtiradi. Birinchisi tarixiy moslashuvchanlik bo'lib, qadimiy shamanizm va islom o'rtasidagi uyg'unlashuv hududning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlari bilan bog'liq. Ikkinchisi madaniy uyg'unlik bo'lib, urf-odat va diniy amaliyotlarni birlashtiradi, xalq identitetini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu tarzda sankretizm Qoraqalpoq madaniyati va diniy amaliyotlarini boyitadi, xalq urf-odatlarini saqlash va rivojlantirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, Qoraqalpoq xalq urf-odatlaridagi sankretizm qadimiy shamanistik, islomiy va folklor qatlamlarning murakkab uyg'unlashuvi orqali shakllangan. Ushbu uyg'unlashuv xalq identitetini mustahkamlash, ijtimoiy birlashuvni kuchaytirish va madaniy merosni boyitishda muhim ahamiyatga ega. Sankretizmning tahlili orqali biz mahalliy e'tiqodlarning tarixiy rivojini, turli diniy qatlamlarning uyg'unlashuvini, urf-odat va madaniyatning murakkab qatlamlarini chuqur anglashimiz mumkin. Shu bilan birga, sankretizm nafaqat tarixiy jarayon, balki zamonaviy sharoitda ham Qoraqalpoq xalqining madaniy va dini hayotini boyitishda davom etmoqda.

Xulosa

Qoraqalpog'iston xalq an'analari va urf-odatlaridagi sankretizm qadimiy shamanistik, islomiy va folklor qatlamlarning murakkab uyg'unlashuvi orqali shakllangan madaniy jarayon sifatida o'ziga xos ahamiyatga ega. Ushbu jarayon nafaqat diniy va ritual amaliyotlarning integratsiyasini aks ettiradi, balki jamiyatning ijtimoiy barqarorligi, madaniy identitetning saqlanishi va avlodlararo madaniy uzluksizlikni ta'minlaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sankretizm Qoraqalpoq madaniyatida tarixiy moslashuvchanlik va madaniy uyg'unlikni uyg'unlashtirgan murakkab mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Qadimiy tabiatga bog'liq e'tiqodlar, shamanistik rituallar, islomiy diniy amaliyotlar va mahalliy folklor qatlamlari bir-birini to'ldiradi va uyg'unlashtiradi. Bu uyg'unlashuv jarayoni xalqning o'ziga xosligini saqlashga, turli e'tiqod qatlamlarini bir-biri bilan uyg'unlashtirishga, bayram va marosimlarda ritual barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, sankretizm orqali Qoraqalpoq xalqining madaniy merosi, qadimiy e'tiqodlar va zamonaviy diniy amaliyotlar o'rtasida uzluksizlik yaratiladi, bu esa yangi avlodga qadimiy urf-odatlarini yetkazish va madaniy identitetni mustahkamlash imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan, Qoraqalpog'iston misolida

sankretizm nafaqat antropologik va tarixiy tadqiqot obyekti, balki zamonaviy madaniy va ijtimoiy hayotda ham davomiy ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonni chuqur o'rganish orqali xalq an'analari, diniy amaliyotlar va folklor qatlamlarining bir-biri bilan uyg'unlashuvi, madaniy moslashuvchanlik va jamiyatdagi identitetning barqarorligini yaxlit ilmiy kontekstda anglash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Sultanova, R. (2014). From Shamanism to Sufism: Women, Islam and Culture in Central Asia. I. B. Tauris. Pp. 1-280.
2. Bazarbaevna, G. G. (2025). Compositional features of Karakalpak folk fairy tales. *Web of Scientists and Scholars: Journal of Multidisciplinary Research*, 3(6), 27-31.
3. Janabergenova, Z. (2025). The role of Karakalpak folk literature and children's folklore in preserving cultural heritage. *Eurasian Journal of Academic Research*, 4(12), 69-74.
4. Ermanova, D. (2024). ABOUT MUSIC CULTURE AND PIANO. *Modern Science and Research*, 3(10), 76-79.
5. Dauletbek, A., & Dilafruz, E. (2025). THE IMPORTANCE OF PEDAGOGICAL MASTERY IN TEACHING VARIETY PERFORMANCE TO STUDENTS. *SHOKH LIBRARY*.
6. Ermanova, D. (2025). FORTEPIANODA ESITIW QÁBILETIN RAWAJLANDIWDIÑ ÁHMIYETI. *Modern Science and Research*, 4(2), 188-190.
7. Ermanova, D. (2025). BOSHLANG'ICH FORTEPIANO TA'LIMI VA FORTEPIANO CHALISHNING DASTLABKI BOSQICHI. *Inter education & global study*, (2), 582-592.
8. Dilafruz, E. (2025). THE IMPORTANCE OF PSYCHOLOGICAL READINESS OF THE STUDENT IN THE PROCESS OF PIANO PRACTICE. *AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE*, 3(11), 115-123.
9. Дадабаева, Ф. З. (2025, April). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННОЙ МУЗЫКИ НА МОЛОДЁЖЬ. In *Russian-Uzbekistan Conference (Vol. 1, No. 2, pp. 71-73)*.
10. Дадабаева, Ф. З. (2025). О ЗНАЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА В ЖИЗНИ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ. *Экономика и социум*, (2-1 (129)), 869-872.
11. Alfiya, Q. (2023). Milliy Musiqa San'ati Va Yoshlar Tarbiyasi. *Journal of Creativity in Art and Design*, 1, 16-20.

12. Nazarbaevna, Q. A., & Serjanovich, K. S. (2024). The Importance of Scenario in Cultural Events. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4, 259-262.
13. Nazarbaevna, Q. A., & Saliyevna, Y. Z. (2025). SPECIFIC FEATURES AND CHALLENGES OF TEACHING AMATEUR CHOREOGRAPHY TO STUDENTS. *AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE*, 3(10), 95-103.
14. Дадабаева, Ф. З. (2025). О ЗНАЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА В ЖИЗНИ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ. *Экономика и социум*, (2-1 (129)), 869-872.
15. Zoxidjon, J., & Dadabayeva, F. (2024). RELEVANCE OF MODULAR TRAINING IN HIGHER SCHOOL. *Modern Science and Research*, 3(2), 650-660.
16. Дадабаева, Ф. З., & Жуманазаров, З. Э. У. (2024). АКТУАЛЬНОСТЬ МОДУЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ.
17. ДАДАБАЕВА, Ф. ЭКОНОМИКА И СОЦИУМ. *ЭКОНОМИКА*, 869-872.
18. Дадабаева, Ф. З. (2024). МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЦИОНАЛЬНЫХ ГРУППАХ ИНСТИТУТА ИСКУССТВ И КУЛЬТУРЫ УЗБЕКИСТАНА. *Экономика и социум*, (5-1 (120)), 1184-1187.
19. Юсупалиева, Д. К. (2020). Сущность политического прогнозирования. *Молодой ученый*, 46, 522.
20. Yusupalieva, D. K. (2020). Development of mutually beneficial cooperation of Uzbekistan within the SCO. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 5(85), 901-903.
21. Yusupalieva, D. K., & Sodirzhonov, M. M. (2017). Mass media in Uzbekistan: development trends, dynamics and prospects. *Modern Science*, (1), 23-25.
22. Yusupalieva, D. K. (2020). Political role of television in the development of national ideology. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 6(86), 665-667.
23. Rahima, Y. (2023). The Role and Significance of Changes Into the Constitution in Personnel Training in the New Uzbekistan. *Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science*, 4(5), 185-188.
24. Yusupova, R. (2021). The physical and spiritual well-being of the younger generation in the destiny of the nation.
25. Yusupova, R. (2025). FIVE INITIATIVES-OPPORTUNITIES FOR CREATIVE YOUTH. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(1), 821-824.

26. Kasimovna, Y. R. (2024). THE ROLE OF CULTURE AND ART IN RAISING SPIRITUAL AND EDUCATIONAL IMMUNITY IN YOUTH. *AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE*, 2(4), 119-123.
27. Рахимов, Б. М., & Худайберганова, М. А. (2017). О роли музыки в жизни человека. *Молодой ученый*, (31), 74-77.
28. Xudaybergenova, M. (2022). Komiljon Otaniyozov o'zbek mumtoz musiqa san'atining yetuk namoyondasi. *Science and Education*, 3(4), 888-891.
29. Xudaybergenova, M. (2021). "Bo'lajak musiqa o'qituvchilarini mumtoz musiqaga qiziqishlarini shakllantirish"(Hofiz va bastakor Komiljon Otaniyozov ijodi misolida). *Экономика и социум*, (2-1 (81)), 397-400.
30. Xudaybergenova, M. O. (2024). SUN'IY INTELLEKT IMKONIYATLARIDAN FOYDALANIB MUSIQA DARSLARINI YANADA TAKOMILLASHTIRISH.(PREZIDENT MAKTABLARI 6-7-SINF O'QUVCHILARI MISOLIDA). In *Oriental Conferences* (Vol. 1, No. 1, pp. 252-257). ООО «SupportScience».
31. Xudaybergenova, M. (2024). O 'ZBEKISTONDA MUSIQA SAVODXONLIGI DARSLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA FINLYANDIYA TAJRIBASIDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI. *Nordic_Press*, 5(0005).
32. Oybekovna, K. M. RHYTHM AND ALGORITHM: THE SYNERGY OF MUSIC EDUCATION WITH ARTIFICIAL INTELLIGENCE.
33. XUDAYBERGENOVA, M. (2025). MUSIQA TA'LIMI SOHASIDA FINLYANDIYA TAJRIBASI: PEDAGOGIK YONDASHUVLARNING TAHLILI. «ACTA NUUz», 1(1.6. 1), 188-189.
34. Malika, K. (2025). THE DEVELOPMENT PATH OF MUSIC EDUCATION IN UZBEKISTAN AND ITS CURRENT CONDITIONS. *SHOKH LIBRARY*, 1(12).
35. XUDAYBERGENOVA, M. (2024). O 'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMIDA MUSIQA O 'QITISHNING SHAKLLANISH BOSQICHLARI VA TAVSIFI. *News of the NUUz*, 1(1.9. 1), 223-225.
36. Kolkanatov, A. (2023). IFTIKHORI TIMSOLI TUMOR BRANCH. *JOURNAL OF HEALTHCARE AND LIFE-SCIENCE RESEARCH*, 2, 67-69.
37. QOLQANATOV, A. (2024). MA'DANIYAT VAZIRLIGI VA MADANIYAT MARKAZLARI: TARIXIY TARAQQIYOT JARAYONLARIDAN. *News of UzMU journal*, 1(1), 1.
38. Nazarbai, K. A. (2023). NEW VOICE IN UZBEK DIRECTION. *Journal of Innovation, Creativity and Art*, 2, 65-70.

39. Kalkanatov, A. (2023). PROFESSIONAL QUALIFICATION OF THE MANAGER IN THE CULTURAL FIELD. *JOURNAL OF ECONOMY, TOURISM AND SERVICE*, 2, 19-23.
40. Kalkanatov, A. (2023). THE IMPORTANCE OF MANAGING THE PARTICIPATION OF CULTURAL AND ART INSTITUTIONS AND ORGANIZATIONS IN CULTURAL ACTIVITIES. *Journal of Innovation, Creativity and Art*, 2, 7-10.
41. Nazarbaevich, Q. A. (2025). FORMATION OF THEORY AND PRACTICE OF CREATIVE ENTREPRENEURSHIP IN THE FIELD OF CULTURE AND ART. *SHOKH LIBRARY*, 1(13).
42. Юсупалиева, Д. К. (2015). Некоторые страницы деятельности региональных телевещательных компаний в Узбекистане. *Культура. Духовность. Общество*, (17), 34-38.
43. Юсупалиева, Д. К. (2017). Телевидение Узбекистана как источник духовно-нравственного обновления общества. *Апробация*, (1), 100-102.
44. Юсупалиева, Д. К. (2017). Некоторые аспекты становления и развития телевидения Узбекистана. *Апробация*, (1), 103-106.
45. Юсупалиева, Д. К. (2020). Национальный вопрос и телевидение Узбекистана в условиях кризиса тоталитарной системы. *Актуальные научные исследования в современном мире*, (5-11), 155-159.
46. Юсупалиева, Д. К. (2020). Основные особенности политической системы общества. *Молодой ученый*, (46), 520-522.